GEMEENTE ENSCHEDE

VISIE GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATSEN ENSCHEDE

RUIMTE VOOR AFSCHEID, ROUWVERWERKING, HERDENKING EN RUST IN EEN GROENE OMGEVING VOOR IEDEREEN IN ENSCHEDE

ENSCHEDE

VOORWOORD

Onze begraafplaatsen zijn van grote betekenis voor Enschede. Het zijn bijzondere plekken waar we in rust afscheid kunnen nemen, herinneren en gedenken. Vreedzame, groene plekken voor mensen, maar ook voor dieren. Zo kun je er menig vogel spotten, vliegen er volop wilde bijen tussen de mooie bloeiers en als je geluk hebt ontdek je misschien zelfs een ree. Met deze visie geven we richting aan hoe we hun waarde willen behouden, versterken en toekomstbestendig maken. En daarmee dragen onze begraafplaatsen actief bij aan de ambitie van Enschede als één groot groen park voor mens en dier, door deze parkachtige, cultuurhistorische plekken verder te verrijken met kwalitatief groen en sterker te verweven in de groene structuren van de stad.

Juist omdat deze plekken zo'n belangrijke rol spelen in het leven van veel families, vind ik het als wethouder Leefomgeving essentieel dat we er met zorg en aandacht naar kijken. Iedereen in Enschede – ongeacht achtergrond, overtuiging of levensverhaal – moet op een waardige manier afscheid kunnen nemen van dierbaren. Dat vraagt om passende voorzieningen, ruimte voor persoonlijke wensen en aandacht voor herdenkingsactiviteiten die troost bieden en verbinden.

Met deze visie willen we ervoor zorgen dat onze begraafplaatsen plekken blijven waar mensen zich welkom en gedragen voelen.
Nu én in de toekomst.

Marc Teutelink
Wethouder Leefomgeving

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 2

INLEIDING 4

Waarom deze visie: een helder toekomstbeeld 4
Doel en doelgroep van deze visie 4
Afbakening: waar deze visie wel en niet over gaat 4
Leeswijzer 6

1. VISIE OP GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATSEN 7

1.1 De algemene Visie 7
1.2 Visie op de Dienstverlening 12
1.3 Visie op Voorzieningen 14
1.4 Visie op herdenkingsactiviteiten 15
1.5 Visie op samenwerking 16
1.6 Visie op identiteit en cultuurhistorie per begraafplaats 17

2. UITGANGSPUNTEN EN KADERS 19

2.1 Wettelijke kaders 19
2.2 Trends en ontwikkelingen 20
2.3 resultaten enquête (evaluatie). 21

3. UITVOERING EN FINANCIËN 23

3.1 Uitvoeringsparagraaf 23
3.2 Financiën 24

INLEIDING

WAAROM DEZE VISIE: EEN HELDER TOEKOMSTBEELD

De gemeentelijke begraafplaatsen zijn belangrijk voor gemeente Enschede en haar inwoners. Zowel voor het bieden van een laatste rustplek (graf, urn, asverstrooiing) of gedenkplek, als voor het bieden van een plek en activiteiten voor herinnering en rouwverwerking. Dit belang willen we naar de toekomst toe behouden. Daarnaast hebben we ook verschillende wettelijke taken rond begraven en het hebben van een gemeentelijke begraafplaats. Tegelijkertijd willen we mede vanuit de strategische opgaven en nieuwe ontwikkelingen goed blijven inspelen op de behoeften die er zijn rond begraven. Denk bijvoorbeeld aan de vraag naar 'eeuwige grafrust' of andere vormen van begraven. Via deze visie geven we een helder toekomstbeeld voor de dienstverlening en onze wettelijke taken rond begraven op onze gemeentelijke begraafplaatsen.

Met deze visie werken we aan kwaliteit, goede toegankelijkheid en respectvolle dienstverlening, zodat onze begraafplaatsen betekenisvolle plekken blijven voor onze inwoners.

DOEL EN DOELGROEP VAN DEZE VISIE

Deze visie is in eerste instantie vooral bedoeld voor gemeente Enschede zelf. Zowel voor:

- het bestuur van de gemeente: om bestuurlijke ambities, keuzes en wetgeving naar de toekomst toe goed te borgen;
- de medewerkers die zich bezighouden met de dienstverlening, wettelijke taken en het beheer en onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen: zodat zij vanuit een heldere visie en kaders hun werk kunnen vormgeven;
- inwoners en andere belanghebbenden rond de gemeentelijke begraafplaatsen: zodat zij weten wat zij van de gemeente rond begraven mogen verwachten.

De gemeente richt zich bij de gemeentelijke begraafplaatsen op de volgende doelgroepen:

- Inwoners van Enschede en omgeving;
- Mensen die een graf willen uitzoeken;
- Nabestaanden van overleden inwoners of anderen die hier begraven zijn/asbestemming hebben;
- Uitvaartondernemers en steenhouwers.

Daarnaast zijn er contacten met cateraars (bij uitvaarten) en met oudheidkundige verenigingen, etc. Gemeente Enschede kan ook bijdragen aan de gemeentelijke uitvaarten voor mindervermogenden of onbekende overledenen. Bijvoorbeeld via de regeling rond bijzondere bijstand. Hier gaan we in deze visie verder niet op in.

AFBAKENING: WAAR DEZE VISIE WEL EN NIET OVER GAAT

3 GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATSEN

Deze visie gaat in hoofdzaak over dienstverlening en 'begraven' en richt zich met name op de 3 officiële gemeentelijke begraafplaatsen:

- De Westerbegraafplaats.
- De Oosterbegraafplaats.
- De Rooms-Katholieke Begraafplaats.

Toegangspoort en aula Westerbegraafplaats

De gemeente heeft deze begraafplaatsen in eerste instantie vanuit haar wettelijke taken en plichten vanuit de wet op de lijkbezorging. Waarbij:

- de Ooster- en de Westerbegraafplaats actief in gebruik zijn voor het begraven en faciliteiten/voorzieningen hebben zoals een aula.
- de Rooms-Katholieke Begraafplaats in het verleden naar de gemeente is overgedragen in eigendom en beheer. We geven hier geen nieuwe graven meer uit, maar wel bijzettingen in de bestaande familiegraven.

In tabel 1 staat een beknopt overzicht opgenomen van de 3 begraafplaatsen

BEGRAAFPLAATSEN EN CREMATORIA WAAR DEZE VISIE NIET OVER GAAT

Verder zijn er nog andere oude gemeentelijke begraafplaatsen die we niet behandelen in deze visie. Bijvoorbeeld de Historische Begraafplaats Espoort aan de Espoortstraat. Deze wordt alleen nog op verzoek gebruikt voor asverstrooiing, maar is verder niet meer actief in gebruik voor nieuwe graven. Of het Oude Boerenkerkhof bij de Molenstraat die nu een parkfunctie heeft.

Ook bijzondere begraafplaatsen, strooivelden en natuurbegraafplekken die niet in eigendom of beheer zijn van de gemeente maken geen onderdeel uit van deze visie. Voorbeelden zijn de Joodse begraafplaats en R.K.- en N.H-begraafplaatsen, strooivelden en natuurbegraafplaats Landgoed Christinalust.

Tot slot gaat deze visie ook niet over de Crematoria Twente B.V. Deze draagt als verbonden partij van de gemeente bij aan onze wettelijke verplichtingen op het gebied van de lijkbezorging. Het is een zelfstandige organisatie waarvan gemeente deels eigenaar is via het Openbaar Lichaam Crematoria Twente.

GROENAMBITIE IN EEN APARTE VISIE OP DE STADSPARKEN

De begraafplaatsen hebben ook een belangrijke functie in de groenambitie van Enschede, zoals verwoord in het Groenambitieplan Enschede “Enschede één groot groen park”. De begraafplaatsen hebben een groene en parkachtige uitstraling en inrichting, cultuurhistorische waarde en vormen vaak een belangrijke schakel in onze prachtige groene structuren.

Een visie op groen, natuurwaarden en biodiversiteit vraagt om een ander soort visie en uitwerking. We werken dit op een later moment uit in de visie op de stadsparken. Daarin nemen we de begraafplaatsen als onderdeel van de waardevolle groenstructuur van Enschede mee. Denk dan aan:

- Het versterken van het parkkarakter als onderdeel van de robuuste groenstructuren van Enschede.
- Het vergroten/toevoegen van groen, ontsluiting en recreatieve meerwaarde van de parken/begraafplaatsen als onderdeel van deze groenambitie.
- Het onderhoudsniveau van het groen op de parken/begraafplaatsen.
- Het in stand houden en versterken van het (cultuur)historische karakter van onze

begraafplaatsen. Denk bijvoorbeeld aan herstel van het originele ontwerp van de rijks monumentale Oosterbegraafplaats.

Tabel 1 Informatie gemeentelijke begraafplaatsen
Voor uitgebreide informatie zie bijlage 1.

	OOSTER BEGRAAFPLAATS	WESTER BEGRAAFPLAATS	R.K.-BEGRAAFPLAATS
Adres	Noord-Esmarkerrondweg 407	Hengelosestraat 487	Gronausestraat 405
Opp.	13 ha	Ruim 9 ha	3 ha
Status	Actief begraven	Actief begraven	Alleen bijzettingen
Kantoor	Ja	Ja	-
Aula, ook te gebruiken als koffiekamer	Ja, 60 zitplaatsen	Ja, 50 zitplaatsen Ook een tent/buitenaula	-
Cultuur-historisch waardevol	Ja, oudste deel een van de twee ontwerpen van begraafplaatsen van H.F. Hartogh Heys van Zouteveen Begraafplaats is Rijks-monument (monumentnr. 510626, sinds 1999)	Aula en poort zijn gemeentelijk monument	
Monument Bijzonderh.	Gesloten geweest van 1990-2004 vanwege bezuinigingen, bijzettingen in familiegraven waren wel mogelijk. Wandgraven (2005), zeldzaam in Nederland	Islamitische grafvelden, grafveld Joods liberale gemeenschap, R.K.gedeelte. Oude grafmonumenten van begraafplaats Deurningerstraat	

LEESWIJZER

We vinden het belangrijk dat we direct tot de kern van de visie komen en dit visiedocument beknopt houden. Daarom beginnen we in hoofdstuk 1 gelijk met onze algemene visie op de dienstverlening en de activiteiten rond het begraven.

Dit doen we door in dit hoofdstuk 1:

- Als eerste de visie steeds te benoemen;
- Vervolgens de getallen en feiten bij de visie te geven.

In hoofdstuk 2 geven we enkele belangrijke uitgangspunten en kaders die we gebruikten om tot onze visie te komen. Onderdeel daarvan is ook een stukje evaluatie in de vorm van een in 2024 gehouden enquête, die u vindt in paragraaf 2.3. Tot slot geven we in hoofdstuk 3 inzicht in de wijze waarop we deze visie uitvoeren (uitvoeringsparagraaf 3.1) en in de financiële middelen voor de uitvoering (3.2).

In de bijlagen bij deze visie vindt u een uitgebreid overzicht van de feitelijke informatie rond de begraafplaatsen en een overzicht van de waarden die de begraafplaatsen vervullen.

1. VISIE OP GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATSEN

In dit hoofdstuk volgt eerst onze algemene visie op begraven op de gemeentelijke begraafplaatsen in Enschede. Vervolgens geven we een beknopte visie op specifieke onderdelen en de afzonderlijke begraafplaatsen. Na elk visiedeel volgt een overzicht van de getallen en feiten bij dit visiedeel, zodat u een beter beeld krijgt van wat de visie in de praktijk betekent.

1.1 DE ALGEMENE VISIE

VISIE

De gemeentelijke begraafplaatsen in Enschede:

- zijn belangrijke plekken voor afscheid, rouwverwerking en herdenking.
- bieden een oase van stilte en rust in een groene parkachtige biodiverse omgeving.
- vertegenwoordigen onze cultuurhistorie en hebben soms zelfs een (landelijk) monumentale status.
- bieden ruimte aan onze inwoners en de gehele samenleving om op een waardige en passende manier afscheid te nemen en te herdenken.
- bieden een passende inrichting en voorzieningen. Zoals een aula om elkaar te ontmoeten en verdriet met elkaar te delen.
- bieden verschillende soorten graven en vormen voor asbestemmingen, zoals urnenmuren en urnentuinen.
- sluiten waar dat kan zo veel als mogelijk aan bij de behoefte van de inwoners/ nabestaanden. Zoals flexibele mogelijkheden voor grafduur en ruimte voor persoonlijke of religieuze wensen.
  Denk aan mogelijkheden om graven juist voor kortere termijn of lange termijn te gebruiken. Of rond specifieke wensen vanuit de overledene of nabestaanden. Bijvoorbeeld vanuit geloofsovertuigingen.
  Daarom blijven we ook inzetten op velden met verschillende typen graven.
- zijn belangrijk voor herdenkingsmomenten en activiteiten rond de begraafplaatsen. Denk aan het Moederdag concert, de lichtjesavonden, de 4 mei dodenherdenking of het zomerconcert.

Daarom…

- zetten we voor de komende jaren vanuit onze visie vooral in op het op orde brengen en houden van het huidige voorzieningen niveau en de (herdenkings)activiteiten.
- sluiten we tegelijkertijd meer aan op de behoeften die er vanuit de samenleving zijn, zoals rond ‘eeuwigdurende grafrust’ en…
- faciliteren we initiatieven uit de samenleving. Bijvoorbeeld rond particuliere initiatieven voor begraafplaatsen.
- houden we tegelijkertijd het begraven wel zo betaalbaar mogelijk.
- streven we naar de toekomst toe naar verdere verbeteringen en optimalisatie van onze dienstverlening en begraafplaatsen. Dit door te zoeken naar subsidiemogelijkheden, aan te sluiten bij lopende (gebieds-)ontwikkelingen of actief te investeren in de parken.

Versterken we vanuit de nog later op te stellen visie op de stadsparken ook…

- het groen, de biodiversiteit en de parkfunctie van de begraafplaatsen.
- de begraafplaatsen als belangrijk onderdeel van onze prachtige groene structuren in Enschede en als schakel in onze ambitie om van Enschede één groot groen park te maken voor mens plant en dier.
- onderzoeken we of en hoe we de recreatieve waarde van de parkachtige structuren van de begraafplaatsen kunnen

vergroten. Dit met respect en behoud van de functie van de begraafplaatsen als stille en rustige plek voor afscheid, rouwverwerking en herdenking.

DE GETALLEN EN FEITEN

Om duidelijk te maken wat deze visie inhoudt geven we hieronder inzicht in de huidige situatie, de feiten en getallen. Waar nodig geven we nog nadere toelichting op de visie.

1.1.1 SOORTEN GRAVEN EN GEDENKPLAATSEN VOOR AS

Op de begraafplaatsen zijn diverse soorten graven, grafvelden, gedenkplaatsen voor as en strooivelden aanwezig.

De graven zijn op te delen in 2 typen:

- **Particuliere graven:** over een particulier graf heeft de rechthebbende zeggenschap. De rechthebbende, degene op wiens naam het grafrecht staat, bepaalt de termijn van grafrecht en eventueel verlengingen en ook wie er in het graf begraven kan worden.
- **Algemene graven:** in een algemeen graf is ruimte voor 2 overledenen. Er kunnen 2 (kleine) gedenkstenen op het graf geplaatst worden. Een algemeen graf kan niet zelf worden uitgezocht, het wordt toegewezen. Er liggen meestal 2 personen in het graf die geen familie van elkaar zijn, elkaar niet kennen.

Naast de graven hebben we ook diverse soorten en mogelijkheden voor asbestemmingen op onze begraafplaatsen.

Op de gemeentewebsite en in tabel 2 staat per begraafplaats aangegeven wat de mogelijkheden zijn.

Tabel 2 Typen graven en asbestemmingen per begraafplaats

	OOSTER	WESTER	R.K.
Graven			
Particuliere grondgraven	x	x	x
Particuliere keldergraven	x	x	
Particuliere wandgraven	x		
Algemene graven	x	x	-
Algemene kindergraven		x	
Asbestemmingen			
Strooiveld algemeen	x + hele begr.pl.	x + hele begr.pl.	x+ hele begr.pl.
FC Twenteveld		x	
Bos van Herinnering		x	
Gedenkplaatje bij asverstrooien		x	
Asbus in nis in urnenmuur	x	x	
Asbus in urnenkelder	x	x	
Asbus in Kamer van Stilte	x		
Asbus in particulier graf	x	x	x

We bieden daarbij ook velden voor specifieke doelgroepen aan. Dit om aan te sluiten bij de behoeften en wensen die er zijn. Denk aan katholieke, joodse of islamitische velden.

Visie:
De genoemde variatie aan soorten graven en as-voorzieningen blijven we aanbieden.

1.1.2 CAPACITEIT ASBESTEMMING

Er zijn voldoende asbestemming locaties aanwezig (verstrooien van as of plaatsen van een urn in een urnennis, een urnenkelder of een particulier graf). Er zijn gemiddeld 60 asbestemmingen per jaar. Op de historische begraafplaats aan de Espoortstraat bieden we ook begeleide asverstrooiingen. Daarnaast is het verstrooien van as ook mogelijk buiten de gemeentelijke begraafplaatsen. Dit kan alleen onder bepaalde voorwaarden en als de eigenaar of beheerder van de grond hier toestemming voor geeft (zie 2.1).

1.1.3 CAPACITEIT GRAVEN

We verwachten op dit moment met de huidige trends en achtergrond geen problemen met de capaciteit voor het begraven op onze begraafplaatsen. We ruimen namelijk jaarlijks ongeveer 100 graven. Dit is redelijk in balans met de uitgifte van nieuwe graven, die wat lager ligt dan de ruimingen. Tegelijkertijd hebben we ook nog al bestaande beschikbare plekken op de begraafplaatsen. We zien daardoor met de huidige trend naar de toekomst geen problemen in de capaciteit. De Islamitische grafvelden zijn over ongeveer 10 jaar vol. Deze velden hebben specifieke eisen. Er zijn hierna nog mogelijkheden voor velden op de Oosterbegraafplaats, dit werken we de komende tijd verder uit.

Visie:

- We zien voor de grafvoorraad in het algemeen op dit moment geen noodzaak tot uitbreiding door bijvoorbeeld realisatie van extra gemeentelijke begraafplaatsen. De huidige gemeentelijke begraafplaatsen hebben nog voldoende capaciteit als de huidige trends en aantallen zich doorzetten. De Islamitische velden zijn over ongeveer 10 jaar vol. We kijken daarna naar mogelijkheden op de Oosterbegraafplaats.
- Aanvragen voor nieuwe grafvelden voor geloofsgemeenschappen beoordelen we per verzoek. Waarbij we bijvoorbeeld kijken naar regelgeving, ruimte, specifieke wensen en de uitgangspunten van deze visie.

1.1.4 GRAFRECHT VOOR BEPAALDE OF ONBEPAALDE TIJD

Grafrecht gaat over het uitsluitend recht dat, tegen betaling, aan een rechthebbende is gegeven om gedurende een bepaalde of onbepaalde periode iemand in een graf te laten begraven. De rechthebbende kan bijvoorbeeld bepalen wie, wanneer in het graf begraven wordt, of er een grafmonument op het graf wordt geplaatst en of het grafrecht wordt verlengd wanneer het om een graf voor bepaalde tijd gaat.

In Enschede bieden we op dit moment op onze gemeentelijke begraafplaatsen graven aan voor bepaalde tijd met mogelijkheid tot verlengen (artikel 28 Wlb). Bijvoorbeeld een graf voor 20 of 40 jaar met opties om het graf te verlengen met periodes van 10 of 20 jaar. Een volledig overzicht is te vinden op: Tarieven graven, begraven en bijzetten | Gemeente Enschede. Een graf voor bepaalde tijd wordt in Nederland gemiddeld voor 40 jaar in stand gehouden voordat er afstand van wordt gedaan. Het graf kan daarna opnieuw worden uitgegeven.

We hebben ook oude graven met recht voor onbepaalde tijd. Deze geven we niet opnieuw voor onbepaalde tijd uit. Graven voor onbepaalde tijd vragen veel ruimte. Graven voor onbepaalde tijd blijven vaak 100 jaar of meer bestaan. Hierbij kan er ook verrommeling ontstaan als er bijvoorbeeld geen rechthebbende meer is en je niet ruimt. In Enschede ruimen we wel graven voor onbepaalde tijd als er geen rechthebbende meer is. Dit doen we vanwege capaciteit en het voorkomen van deze verrommeling. We doen dit via een zorgvuldig proces en binnen de kaders van de wet, waarbij we ook de cultuurhistorische waarde meenemen in de afweging.

1.1.5 '(EEUWIGE) GRAFRUST', EN NATUURBEGRAVEN

Graf**rust** gaat over de periode dat een overledene ongestoord in een graf kan liggen. Dit is wat anders dan het hiervoor beschreven graf**recht** voor bepaalde of onbepaalde tijd (1.1.4) waar soms verwarring mee ontstaat.

Het begrip 'eeuwigdurende grafrust' komt in de Wet op de lijkbezorging (Wlb) niet voor. Graven met onbepaalde tijd komen, onder voorwaarden, het dichtst bij 'eeuwige grafrust'. Meer informatie hierover is te vinden op de website van de VNG.

In de Wlb staat dat de minimale termijn voor grafrust 10 jaar is na de begrafenis. Dit wordt vaak de minimale grafrusttermijn genoemd. In Beheerverordeningen kunnen gemeenten een langere termijn stellen, soms staat daar 15 of 20 jaar. In Enschede hanteren we de wettelijke 10 jaar termijn als minimum, maar bieden wel mogelijkheid voor langere uitgiftetermijnen en het verlengen van het grafrecht. Door deze variatie in uitgiftetermijnen en de mogelijkheden tot verlengen sluiten we over het algemeen goed aan op de behoeften die er zijn. Daar komt bij dat er aan onbepaalde tijd graven dus diverse nadelen zitten. Naast de eerder genoemde verrommeling en het ruimtegebruik (1.1.4) is er nog een nadeel. Inkomsten voor grafrecht komen namelijk binnen in het jaar van uitgifte of verlenging. Door het langdurig bestaan van graven met onbepaalde tijd komen er dus geen inkomsten meer binnen.

Met het bieden van graven voor bepaalde tijd en de opties tot verlengen (in plaats van onbepaalde tijd) kiezen we voor een balans tussen het algemeen belang, de wettelijke taak die we hebben, maatwerk voor behoeften, ruimtebeslag en het betaalbaar houden van begraven voor iedereen.

Een alternatief voor kerkgenootschappen is om zelf op eigen terrein een bijzondere begraafplaats in te richten. Waarbij het kerkgenootschap bijvoorbeeld wel graven voor onbepaalde tijd beschikbaar stelt. Voor het stichten van een bijzondere begraafplaats is toestemming nodig van het College van B&W van de gemeente.

Een vorm van begraven voor onbepaalde tijd kan zijn natuurbegraven, maar er zijn ook natuurbegraafplaatsen met bepaalde tijd. Zoals een termijn van 50 of 100 jaar. Op natuurbegraafplaatsen wordt begraven in een natuurlijke omgeving. Er zijn meestal slechts vergankelijke grafmonumenten toegestaan. Graven zijn na verloop van tijd niet meer herkenbaar, ze gaan op in de natuur. Voor graven met onbepaalde tijd is op onze gemeentelijke begraafplaatsen onvoldoende ruimte en mogelijkheid

Visie:

Nieuwe initiatieven: Er kunnen initiatieven voor begraafplaatsen vanuit de samenleving komen. Denk aan het ontwikkelen van een eigen bijzondere begraafplaats door een kerkgenootschap, waar bijvoorbeeld wel graven voor onbepaalde tijd ('eeuwige grafrust') kunnen worden geboden. We beoordelen en toetsen initiatieven op kaders en regelgeving m.b.t. bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkeling én de Wlb, waarbij we ook meenemen welke mate van faciliteren passend is (zie Wlb voor exacte wetgeving, rollen en verantwoordelijkheden).

Gemeentelijke begraafplaatsen: Voor de vraag naar echte 'eeuwige grafrust' (in de praktijk vertaald als 'graven voor onbepaalde tijd', omdat eeuwige grafrust binnen de wetgeving niet bestaat) kiezen we voor maatwerk door het behouden van het aanbieden van graven voor bepaalde tijd met daarbij de opties om graven te verlengen. We zien op de gemeentelijke begraafplaatsen geen ruimte en mogelijkheden voor graven met grafrecht voor onbepaalde tijd. Dit vanuit de nadelen die er aan zitten (ruimtebeslag, kosten) en het streven naar een zorgvuldige balans en het betaalbaar houden van begraven.

vanwege de eerder genoemde nadelen en balans.
(Zie voor meer informatie paragraaf 2.2 Trends)

1.2 VISIE OP DE DIENSTVERLENING

VISIE:

We..

- …richten ons voor goede en klantgerichte dienstverlening primair op de werkzaamheden op de begraafplaatsen. Deze werkzaamheden laten zich samenvatten als: het faciliteren van het afscheid, de rouwverwerking en het herdenken van een dierbare overledene. Het gaat van begeleiding van begravingen en asbestemmingen, gebruik van de aula's tot en met de vergunning(verlenging) van bijvoorbeeld grafrechten, grafmonumenten.
- …blijven inzetten op de persoonlijke contacten van de beheerders met bezoekers, nabestaanden en mensen die een graf willen uitzoeken. Omdat deze van groot belang zijn. Dit is ook de reden dat er een kantoor op de begraafplaats is om de zichtbaarheid en benaderbaarheid te borgen.
- …bieden in de persoonlijke contacten blijvend maatwerk, omdat dit voor de rouwverwerking van nabestaanden van groot belang is.
- …vinden het belangrijk het huidige niveau rond de (wettelijke) taken, diensten en werkzaamheden op de begraafplaatsen minimaal vast te houden. Omdat inwoners en bezoekers de huidige dienstverlening waarderen en als goed beoordelen (zie ook paragraaf 2.3). Ook het voorlopen bij begrafenissen, het maatwerk bieden en de communicatie krijgen een hoge waardering.
- …bereiden ons tegelijkertijd voor op de toekomst. Daarom houden we ontwikkelingen van nieuwe producten en diensten nauw in het oog. We nemen nieuwe ontwikkelingen en producten op in onze dienstverlening als ze passen binnen de in 1.2.3 gestelde criteria. Zodat ze wel passen binnen onze gemeentelijke rol en taken.

DE GETALLEN EN FEITEN

1.2.1 FACILITEREN AFSCHEID EN HERDENKEN

Een deel van de werkzaamheden op begraafplaatsen laat zich samenvatten als het faciliteren van het afscheid en het herdenken van een dierbare overledene door een kwalitatieve en klantgerichte dienstverlening. Deze dienstverlenende functie en het kunnen bieden van maatwerk is voor de rouwverwerking van nabestaanden van belang.

Enschede kent een rijke traditie aan culturele waarden op haar begraafplaatsen. In een sfeervolle en monumentale omgeving bieden de parken aan alle bezoekers en nabestaanden een warme ontvangst, waar openheid en een persoonlijke benadering voorop staan.

Ook richt de gemeente zich op het ontwikkelen, beschermen en onderhouden van haar begraafplaatsen en gedenkparken. Zowel rond het groen en de inrichting, als de cultuurhistorie en ecologische waarden van de parken. In de volgende paragraaf gaan we dieper in op de diensten.

1.2.2 GELEVERDE DIENSTEN GEMEENTELIJKE BEGRAAFPLAATSEN

In tabel 3 vindt u een samenvatting van geleverde diensten op de gemeentelijke begraafplaatsen tussen 2018 en 2024. In bijlage 2 vindt u het uitgebreide overzicht.

Tabel 3. Diensten

	AANTAL 2024	GEM. '18-'24
Begraving nieuw graf Begraving wandgraf Begraving keldergraf Begraven in algemeen graf Bijzetting	123	125
Asverstrooiing Asbus in bestaand graf Asbus in nieuw graf Asbus in nis Asbus Kamer van Stilte	56	53
Boom planten met/zonder asverstr. Gedenkplaatje FC Twente tegel FC Twente slotje	13	8
Vergunning gedenkteken Fundatiegebruik	61	66
Opgraving Laten dalen	4	6
Kelderelement 1-diep Kelderelement 2-diep	1	0
Reservering wand- en keldergraven	3	7
Reservering overige graven	36	39
Verlenging grafrechten Heruitgifte grafrechten Overschrijven grafrechten Onderhoudsrecht Verlenging onderhoudsrecht	226	267
Ophalen asbus bij crematorium Gebruik aula Gebruik paviljoen	22	14
Totalen per jaar	**545**	**585**

Visie:
We continueren de geleverde diensten.

1.2.3 NIEUWE ONTWIKKELINGEN, DIENSTEN EN PRODUCTEN

We streven naar vernieuwing en innovatie waar dit passend is binnen onze visie en wettelijke taken. Zo volgen we nieuwe ontwikkelingen en producten actief. We nemen nieuwe ontwikkelingen en producten alleen op in onze dienstverlening, als ze minimaal op alle volgende punten voldoen:

- Ze passen binnen onze ambities, visies, beleid, regels en opgaven en onze gemeentelijke rol en taken.
- Er is een aantoonbare behoefte aan en draagvlak bij een representatieve groep inwoners.
- Ze vallen binnen wet- en regelgeving.
- Ze passen binnen de ruimtelijke kaders.
- Ze passen binnen de financiële kaders.

Voldoen ze niet op al deze punten dan kan het bestuur nog een afwijkende keuze maken om ze bijvoorbeeld toch op te nemen.

1.2.4 OPENINGSTIJDEN

De gemeentelijke begraafplaatsen zijn dagelijks voor iedereen toegankelijk tussen zonsopkomst en zonsondergang.
Begrafenissen en asbestemmingen zijn op alle dagen mogelijk binnen bepaalde tijdvakken. We gaan hiermee verder dan onze wettelijke taak. Want daarin zijn zon- en feestdagen uitgezonderd.
Het college kan in bijzondere gevallen van deze tijden en dagen afwijken.

Visie:
We houden de ruime openingstijden en tijdvakken voor as-bestemmingen en begraven aan. Omdat we ruimte voor maatwerk belangrijk vinden.

1.3 VISIE OP VOORZIENINGEN

VISIE:

We..

- behouden en versterken waar mogelijk het huidige voorzieningenniveau. Omdat de huidige voorzieningen, zoals de aula, toiletten en kantoren belangrijk zijn om goede invulling te geven aan onze dienstverlening en wettelijke taken.
- streven naar toegankelijkheid van onze voorzieningen voor iedereen, met of zonder handicap. Bij renovaties en groot onderhoud kijken we naar mogelijkheden op dit gebied.
- onderhouden ons vastgoed (de gebouwen en kantoren) conform een Meerjaren Onderhoudsplan en gepland regulier onderhoud.
- zetten in op verduurzaming. Zowel de locatie Oosterbegraafplaats alsook de Westerbegraafplaats zijn en worden volledig verduurzaamd. Dit houdt in dat we de locaties gasloos maken en met behulp van warmtepomptechnologie verwarmen. De elektrische energie die hiervoor nodig is wordt hernieuwbaar (zonnepanelen) ingezet.
- behouden de groenvoorzieningen en paden en versterken ze. Dit met oog voor de cultuurhistorische waarde van de begraafplaatsen en de status van de Oosterbegraafplaats als Rijksmonument. Daarvoor stellen we een beheerplan op voor de 3 begraafplaatsen. Dit als uitwerking van deze visie in combinatie met de nog op te stellen visie op de stadsparken.
- zetten in op het behouden en versterken van onze voorzieningen als onderdeel van het cultuurhistorisch en monumentaal erfgoed.

DE GETALLEN EN FEITEN

1.3.1 BEHEERDERSKANTOOR EN AULAGEBOUWEN

Op Ooster- en Westerbegraafplaats is een beheerderskantoor en een aulagebouw aanwezig. De aula's zijn beschikbaar voor afscheidsdiensten en als koffiekamer. Zij zijn voorzien van diverse keukenapparaten, beeldscherm, tafels en zitplaatsen en openbaar toilet. Tegelijkertijd zijn de voorzieningen verouderd en is er een vernieuwing nodig, zoals bij de toiletvoorzieningen op de Oosterbegraafplaats. Ook ontbreekt een toilet voor mensen met een beperking. Er zijn in de aula's geen faciliteiten voor koeling en verblijf van een overledene. We onderhouden ons vastgoed (de gebouwen en kantoren) conform een Meerjaren Onderhoudsplan en gepland regulier onderhoud.

Visie:
We zetten in op het behoud en zorgvuldig beheer van ons vastgoed en de voorzieningen op onze begraafplaatsen. Dit doen we vanuit een meerjaren onderhoudsprogramma. Waar mogelijk voeren we verbeteringen door op het gebied van duurzaamheid of toegankelijkheid. Waar dit nodig is komen we met concrete verbetervoorstellen en bijbehorende vraag naar middelen naar het bestuur (College van B&W of gemeenteraad).

1.3.2 GROENVOORZIENINGEN: INRICHTING, BEHEER EN ONDERHOUD

Het parkachtige groen met de fraaie oude bomen valt ook onder de voorzieningen. Net zoals het beheer en onderhoud van het groen, de aanwezige paden en de grafbedekkingen waarvoor er een onderhoudscontract is.

Deze groenvoorzieningen zijn belangrijk voor bijvoorbeeld de beleving, herdenking en rust. Maar vormen ook een belangrijk onderdeel van onze groenambitie, de inzet op biodiversiteit en vertegenwoordigen historische en cultuurtechnische waarden. Zo is de Oosterbegraafplaats zelfs een Rijksmonument. Op de R.K begraafplaats zetten we in op een verbeterslag in het op orde brengen van het onderhoudsniveau van het groen. Dit mede omdat hier vanuit de gehouden enquête (zie 2.3) aandacht voor werd gevraagd.

Visie:
Groenambitie, -functie en -inrichting begraafplaatsen: We versterken de functie van de begraafplaatsen als onderdeel van de robuuste groene structuren van Enschede. Dit werken we uit via de nog op te stellen visie op de stadsparken, waarin we de begraafplaatsen / gedenkparken meenemen.

Beheer en onderhoud:
We onderhouden het groen op de begraafplaatsen in het algemeen op kwaliteitsniveau basis. Daarbinnen differentiëren we op onderdelen in de kwaliteitsniveaus.

1.3.3 OVERIGE VOORZIENINGEN

Buiten op de begraafplaatsen zijn voorzieningen aanwezig zoals informatieborden met plattegronden, bewegwijzering, rolstoelen, kinderspeelplek, watertappunten, bankjes verspreid over de gedenkparken, fietsenrek en muziekinstallatie t.b.v. een uitvaart. Deze onderhouden we en vervangen we waar nodig.

1.4 VISIE OP HERDENKINGSACTIVITEITEN

We…

- …blijven actief inzetten op herdenkingsactiviteiten op de begraafplaats, zoals het moederdagconcert, het zomerconcert, de lichtjesavonden en herdenking van de bevrijding van Enschede. Mede omdat deze (herdenkings)activiteiten breed worden gewaardeerd.
- …passen de (herdenkings)activiteiten wel aan naar de behoefte. Bijvoorbeeld als deelname wijzigt of te ver daalt of als blijkt dat er vanuit betrokkenen behoefte is aan een andere invulling.
- …maken nieuwe (herdenkings)activiteiten mogelijk. Voorwaarde is uiteraard wel dat ze passen binnen de kaders en visie op de begraafplaatsen. Dit beoordelen per aanvraag.
- …versterken waar mogelijk de buurtfunctie van begraafplaatsen. Bijvoorbeeld als ontmoetingsplek in de buurt. Ook hier geldt uiteraard dat dit wel moet passen bij de visie op de begraafplaatsen.

DE GETALLEN EN FEITEN

1.4.1 DE BEGRAAFPLAATS ALS ONTMOETINGSPLEK

De begraafplaats is ook een ontmoetingsplek. Zo is momenteel op de dinsdag- en donderdagmiddag op de Westerbegraafplaats een vrijwilliger aanwezig voor koffie/thee/praatje of ontmoeting in de aula.

Naast deze specifieke activiteit zien we ook kansen om de begraafplaatsen in het algemeen meer in te zetten voor de buurt. Denk aan mogelijkheden om de aula in te zetten voor buurtactiviteiten. Tegelijkertijd is dit wel een uitdaging aangezien de aula (ook ongepland) in eerste instantie beschikbaar moet zijn voor begrafenissen en rouwverweking.

Visie:
We zetten waar mogelijk - en passend - in op de functie van de begraafplaatsen (en de voorzieningen) als ontmoetingsplek (voor de buurt). We zijn hierin wel afhankelijk van initiatieven uit de samenleving, vrijwilligers en bijdragen uit de buurt.

1.4.2 JAARLIJKSE ACTIVITEITEN

De volgende **activiteiten** worden op dit moment (2025) jaarlijks georganiseerd:

- Rondleidingen op de Ooster- en op de Westerbegraafplaats in mei (soms ook nog in juni) op dinsdag- en donderdagmiddagen.
- Moederdagconcert op Moederdag (wisselend op de Ooster- of op de Westerbegraafplaats).
- Zomerconcert op een zondag in juli (wisselend op de Ooster- of op de Westerbegraafplaats).
- Lichtjesavonden op 1 november op de Oosterbegraafplaats en op 30 december op de Westerbegraafplaats.

Herdenkingen:

- Herdenking van de bevrijding van Enschede op 1 april, met het Oranjecomité, op de Oosterbegraafplaats.
- Dodenherdenking op 4 mei op de Oosterbegraafplaats. Dit wordt georganiseerd door de gemeente en het comité 4 mei.
- Herdenking van Market Garden op 23 september met basisschoolleerlingen op de Oosterbegraafplaats. Bij de oorlogsgraven uit WOII.

Visie:
De jaarlijkse (herdenkings)activiteiten en herdenkingen zijn belangrijk voor de rouwverwerking en herdenking. We zien deze daarom als vast onderdeel van onze activiteiten rond het begraven op de gemeentelijke begraafplaatsen.

1.5 VISIE OP SAMENWERKING

We…

- …vinden samenwerking en participatie belangrijk vanuit onze opgave ‘open Enschede’.
- …zetten in op samenwerking waar dit kan en zinvol is met de andere aanbieders in de lijkbezorging. Zoals met de Crematoria Twente via het regionale overleg.
- …zetten uiteraard ook in op samenwerking met stichtingen en verenigingen en de buurt waar dit passend is.

DE GETALLEN EN FEITEN

1.5.1 ANDERE AANBIEDERS VAN LIJKBEZORGING

Naast de gemeentelijke begraafplaatsen zijn er diverse andere aanbieders van lijkbezorging. Dit zijn:

- Bijzondere begraafplaatsen.
- Crematoria Twente B.V. (en als onderdeel daarvan Crematorium Enschede), als verbonden partij. Draagt bij aan onze wettelijke verplichtingen op het gebied van de lijkbezorging.
- Overige aanbieders van afscheidslocaties.
- Ander gemeenten.

Alle aanbieders van lijkbezorging zijn gebonden aan de Wet op de lijkbezorging.

Er zijn regionale overleggen rond de begraafplaatsen, waar bijvoorbeeld de Crematoria Twente B.V. ook aan deelneemt. Via de regionale overleggen en de Landelijke Organisatie Begraafplaatsen (LOB) waar Enschede lid van is vindt onder andere kennisuitwisseling plaats.

1.5.2 (NIET GEMEENTELIJKE) BIJZONDERE BEGRAAFPLAATSEN

Bijzondere begraafplaatsen zijn begraafplaatsen in eigendom en beheer van een kerkgenootschap, een privaatrechtelijke persoon of een natuurlijk persoon. Dit in tegenstelling tot algemene of gemeentelijke begraafplaatsen. In de gemeente liggen drie R.K.-begraafplaatsen, twee N.H.-begraafplaatsen en twee Joodse begraafplaatsen, waarvan één actief in gebruik is.

In 2023 is Natuurbegraafplaats Landgoed Christinalust (Windmolenweg) geopend. Deze begraafplaats is ontwikkeld door Natuurbegraven Nederland B.V. en in beheer bij Natuurmonumenten. Natuurgraven worden hier uitgegeven met 'eeuwige grafrust' (vastgelegd bij de notaris). In Oldenzaal is een natuurbegraafplaats in voorbereiding. Ook zijn er enkele familiegraven op particulier terrein (landgoederen). Deze graven zijn alleen toegestaan als ze voldoen aan de nadere regels inrichting bijzondere begraafplaatsen op particulier terrein. Zo zijn ze bijvoorbeeld alleen bedoeld voor de betreffende families en de aanvrager dient al minstens 20 jaar op het perceel te wonen.

1.5.3 CREMATORIUM ENSCHEDE

Het Crematorium Enschede in Usselo heeft drie aula's en de mogelijkheid voor een buitenplechtigheid. Op het buitenterrein zijn asbestemmingen. Crematorium Enschede is onderdeel van Crematoria Twente B.V., dat ook vestigingen heeft in Almelo, Borne en Oldenzaal. Crematoria Twente B.V. wordt bestuurd door de Gemeenschappelijke Regeling Openbaar Lichaam Crematoria Twente (GR OLCT), de gemeente Enschede heeft 24% stemrecht als aandeelhouder via deze gemeenschappelijke regeling.

1.5.4 OVERIGE AANBIEDERS AFSCHEIDSLOCATIES

Er zijn enkele uitvaartondernemers met een eigen locatie om afscheid te nemen. Dit zijn o.a. Uitvaartcentrum Vredehof, Varvik Uitvaartzorg Enschede en Edwin Kist uitvaartverzorging. Overigens is het zo dat ook sportkantines, de kerk, thuis of in een restaurant een afscheid kan worden georganiseerd.

1.5.5 ANDERE GEMEENTEN

Er zijn overleden inwoners van Enschede die zich elders laten begraven of cremeren. Of de as elders uitstrooien (op zee bijv.) of laten bijzetten. Daarnaast zijn er inwoners van andere gemeenten die kiezen voor de gemeentelijke begraafplaatsen in Enschede. Bijv. omdat ze hier familie hebben evt. met een familiegraf, hier geboren zijn, e.d.

1.6 VISIE OP IDENTITEIT EN CULTUURHISTORIE PER BEGRAAFPLAATS

VISIE:

We…

- ..vinden de eigen identiteit van onze gemeentelijke begraafplaatsen belangrijk.
- .. zetten daarom in op het versterken, behouden en verbeteren van de identiteit en waarden van de individuele begraafplaatsen. Dit zowel via ruimtelijke aanpassingen als in het dagelijks beheer en onderhoud.
- ..koesteren bijvoorbeeld de Rijks monumentale status van de

Oosterbegraafplaats en de gemeentelijk monumentale status van delen van de Westerbegraafplaats en gaan hier zorgvuldig mee om.

DE GETALLEN EN FEITEN

De individuele begraafplaatsen vertegenwoordigen vanuit hun eigen identiteit en historische achtergrond een belangrijke waarde voor Enschede.

Zo is de Oosterbegraafplaats een historisch Rijksmonument. Waarbij we de historie verder willen versterken en herstellen. De Westerbegraafplaats vormt een onderdeel van de groene Noordelijke wig van Enschede. Waarin bijvoorbeeld ook het Wageler, van Heekpark en Ledeboerpark liggen. Tegelijkertijd heeft het ook een unieke historie met enkele gemeentelijke monumenten.

Bijzonder is ook biodiversiteit op alle drie de begraafplaatsen. Zo zijn er waarnemingen van reeën (Ooster- en R.K. begraafplaats) en zijn er op de verschillende begraafplaatsen ook waarnemingen van uilen, spechten, zangvogels, hazen, konijnen, eekhoorns, insecten, enz.

Voor een overzicht van deze verschillende waarden verwijzen we naar de overzichten als opgenomen in bijlage 3 bij deze visie:
Bijlage 3.1 Oosterbegraafplaats
Bijlage 3.2 Westerbegraafplaats
Bijlage 3.3 R.K begraafplaats

FC Twente-strooiveld op de Westerbegraafplaats

Muur met wandgraven op de Oosterbegraafplaats

2. UITGANGSPUNTEN EN KADERS

In dit hoofdstuk leggen we uit waar onze visie op de gemeentelijke begraafplaatsen op is gebaseerd. We beschrijven de wettelijke kaders waar de gemeente zich aan moet houden en de gemeentelijke verordeningen die hierbij horen. Ook gaan we in op de belangrijkste trends en ontwikkelingen die invloed hebben op de manier waarop mensen afscheid nemen, herdenken en omgaan met begraafplaatsen. Tot slot laten we zien hoe inwoners de huidige dienstverlening waarderen. Deze onderdelen hebben ook belangrijke inzichten gegeven voor de visie als omschreven in het vorige hoofdstuk.

2.1 WETTELIJKE KADERS

De gemeente voert haar taken uit in het kader van de Wet op de Lijkbezorging (wettelijke taak).

2.1.1 WET OP DE LIJKBEZORGING

De Wet op de lijkbezorging (Wlb) regelt de lijkbezorging in Nederland. Lijkbezorging omvat datgene wat er met een menselijk lichaam moet gebeuren na dood te zijn geboren of overleden. De gemeente heeft een zorgplicht en een vergunningverlenende bevoegdheid met betrekking tot begraven en cremeren.

De Wlb geeft taken aan van de gemeente op het gebied van lijkbezorging.
De wettelijke taken op hoofdlijnen zijn o.a.:

- Een gemeente heeft voor zich of met één of meer andere gemeenten tezamen ten minste één gemeentelijke begraafplaats, tenzij gedeputeerde staten van deze verplichting tijdelijk ontheffing hebben verleend (art. 33). Iedereen die dat wil kan op deze begraafplaats worden begraven.
- Afgeven verlof tot begraven of cremeren door een ambtenaar van de burgerlijke stand (art. 11). Zonder dit verlof mag een overledene niet worden begraven of gecremeerd.
- Indien niemand voorziet in de lijkschouwing en lijkbezorging zoals beschreven in de wet, draagt de burgemeester daarvoor zorg.
- Op de gemeentelijke begraafplaats moet elke dag, met uitzondering van zondag en algemeen erkende feestdagen, begraven kunnen worden op redelijke uren (art 35).
- Voor het in gebruik nemen van een bijzondere (is niet gemeentelijke) begraafplaats is toestemming van het College van B&W nodig. Deze toestemming kan slechts worden geweigerd als niet aan de wettelijke voorschriften wordt voldaan (art 41).

Met betrekking tot de begraafplaatsen zijn de volgende wetsartikelen relevant:

- Een kerkgenootschap is gerechtigd tot het hebben van één of meer kerkelijke begraafplaatsen (art. 38). Wanneer een kerkgenootschap geen gebruik maakt van deze bevoegdheid wordt op haar verzoek door de raad een deel van de gemeentelijke begraafplaats ter beschikking gesteld (art 39).

2.1.2 WIJZIGING WET OP DE LIJKBEZORGING

Er wordt al enkele jaren gewerkt aan een wijziging van de wet. De Minister van Binnenlandse Zaken heeft op 2 januari 2024 de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van het wetsvoorstel. Op 8 oktober 2024 is de internetconsultatie over het conceptwetsvoorstel ‘Wet bestemming lichamen van overledenen’ van start gegaan. De internetconsultatie over dit wetsvoorstel liep tot 16 december 2024.

Voorgelegde wijzingen zijn onder andere:

- Mogelijk maken van alkalische hydrolyse (ook resomeren genoemd) waarbij het lichaam oplost in een vloeistof;
- Begraven binnen 24 uur wordt gemakkelijker gemaakt;
- Gezamenlijke lijkbezorging in één kist of omhulsel wordt mogelijk.

Het is nog niet duidelijk wanneer de nieuwe wet behandeld wordt in de Kamer en in werking zal treden.

2.1.3 GEMEENTELIJKE VERORDENINGEN

Er zijn diverse gemeentelijke verordeningen en besluiten:

- Beheerverordening: Een beheerverordening geeft de lokale regels weer voor de gemeentelijke begraafplaatsen. Zij moet passen binnen de Wet op de lijkbezorging.
- Uitvoeringsbesluiten: Uitvoeringsbesluiten zijn een uitwerking van de Beheerverordening. In de beheerverordening worden de volgende genoemd:
    - Uitvoeringsbesluit indeling en uitgifte (in art. 11.2 en art. 12).
    - Uitvoeringsbesluit grafbedekkingen (in art. 19.3).
- Verordening op de heffing en de invordering van begraafplaatsrechten: Artikel 229 van de Gemeentewet geeft de mogelijkheid tot heffing van begraafplaatsrechten. Op basis van deze verordening kan de gemeente kosten/rechten in rekening brengen voor het gebruik van de begraaf- en gedenkplaatsen en voor het door of vanwege de gemeente verlenen van diensten op de begraaf- en gedenkplaatsen. Deze vallen onder de gemeentelijke belastingen. In deze verordening zijn de rechten voor de verschillende diensten opgenomen. Tevens staan er ook regels in over betalingstermijnen, evt. kwijtschelding, etc. Ieder jaar stelt de gemeenteraad een nieuwe verordening begraafplaatsrechten vast.

Regels asverstrooiingen

As verstrooien buiten de gemeentelijke begraafplaats is in het algemeen alleen mogelijk met toestemming van de eigenaar/beheerder van de grond.
Voor de openbare ruimte is dit de afdeling Stadsdeelbeheer van de gemeente Enschede.
Plekken waar het in elk geval niet mag:

- op verharde delen,
- in of boven waterwingebieden,
- op openbare terreinen, parken e.d. waar veel publiek komt en hinder of overlast kan ontstaan voor derden. Bijvoorbeeld niet langs wegen en fietspaden, winkelstraten, terrassen, vanaf een viaduct en in speeltuinen.

2.2 TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

De maatschappij verandert en de tradities, gewoonten en wensen rond begraven of cremeren, afscheid nemen, soort graf of mogelijkheden voor as veranderen mee. We beschrijven de belangrijkste ontwikkelingen in Nederland en zo mogelijk specifiek in Enschede.

2.2.1 TOENAME AANTAL STERFGEVALLEN

Het CBS geeft de prognose dat door de groei van de bevolking en de vergrijzing het aantal sterfgevallen per jaar in Nederland de komende decennia blijft stijgen. Het omslagpunt wordt in 2060 verwacht.

2.2.2 BEGRAVEN EN CREMEREN

In Nederland kiezen steeds meer mensen voor cremeren in plaats voor begraven. In Enschede is het crematiepercentage al sinds de komst van het eerste crematorium in Usselo in 1971 hoog, namelijk

rond de 80%. In de enquête is aan het Enschedepanel gevraagd hoe men de eigen uitvaart het liefst wil: 54% van de respondenten kiest voor cremeren en 20% voor begraven. De rest weet het nog niet of kiest voor een andere vorm, zoals natuurbegraven of ter beschikking stellen van de wetenschap.

Vraag om 'eeuwigdurende grafrust'

Er zijn verschillende geloofsgemeenschappen die waarde hechten aan 'eeuwigdurende grafrust' en dan bedoelen ze echt eeuwigdurend. In de praktijk wordt het begrip 'eeuwige grafrust' vaak vertaald als "graven voor onbepaalde tijd", omdat eeuwige grafrust binnen de wetgeving niet bestaat. 'Eeuwige grafrust' is in Nederland op algemene begraafplaatsen zelden mogelijk. In Nederland zijn inmiddels wel verschillende Islamitische begraafplaatsen die 'eeuwige grafrust' en begraven volgens de geloofsregels garanderen. Voorbeelden hiervan zijn de begraafplaatsen in Almere, in Zuidlaren en in Arnhem. Dit zijn geen gemeentelijke begraafplaatsen. Naar verwachting kiezen komende Islamitische generaties steeds vaker voor een graf in Nederland.

2.2.3 NATUURBEGRAVEN

Natuurbegraafplaatsen zijn in opkomst. Op natuurbegraafplaatsen wordt begraven in een natuurlijke omgeving. Graven worden vaak voor onbepaalde tijd uitgegeven. Er zijn slechts vergankelijke grafmonumenten. Graven zijn na verloop van tijd niet meer herkenbaar, gaan op in de natuur.

Mensen kiezen voor natuurbegraven omdat men bijvoorbeeld wil bijdragen aan instandhouding van de natuur, omdat men begraven wil worden en zich hier meer thuis voelt dan op een traditionele begraafplaats en/of geen zorg voor een graf wil achterlaten aan de nabestaanden, of om verzekerd te zijn van 'eeuwige grafrust'.

In Enschede is in 2023 natuurbegraafplaats Landgoed Christinalust geopend. Andere natuurbegraafplaatsen in Twente zijn Het Wienerveld in Bentelo en Het Waarveld (gedeelte) in Haaksbergen.

Andere vormen van lijkbezorging

De verwachting is dat naast begraven en cremeren op termijn andere vormen van lijkbezorging zullen ontstaan. De nieuwe Wet op de lijkbezorging maakt zeer waarschijnlijk resomeren mogelijk. Resomeren is een techniek waarbij de stoffelijke resten in water met een kaliumhydroxidetoevoeging worden opgelost bij een temperatuur van 150 graden. In Canada en enkele staten van de Verenigde Staten is dit al toegestaan en op kleine schaal uitgevoerd. Onderzoek van TNO heeft uitgewezen dat de duurzaamheid van de verschillende bestaande en nieuwe vormen van lijkbezorging niet zoveel verschilt. De uitvaartstoet heeft het meeste effect op het milieu.

2.2.4 PERSOONLIJK AFSCHEID EN BELEVING

De behoefte aan een persoonlijk afscheid neemt toe, bij de overledenen en/of hun nabestaanden. Men laat zich niet meer dwingen in standaarden en tradities. Er is behoefte aan maatwerk. Er worden vaker (nieuwe) rituelen ingezet. Daar is ruimte voor nodig, zowel fysiek als mentaal. Nabestaanden gaan actief op zoek naar informatie om keuzes te kunnen maken en zijn kostenbewuster dan voorheen. Begraafplaatsen zijn niet langer alleen een plek om te begraven. Voor sommige is een begraafplaats een bron van informatie over het verleden, voor anderen een bron van biodiversiteit.

2.3 RESULTATEN ENQUÊTE (EVALUATIE).

Om een beeld te krijgen of inwoners van Enschede de gemeentelijke begraafplaatsen kennen en wat

hun wensen zijn, is in 2024 in samenwerking met het Kennispunt Twente een enquête uitgezet onder het Enschedepanel en via sociale media van gemeente Enschede.

De enquête over de gemeentelijke begraafplaatsen in Enschede is ingevuld door 1.125 deelnemers, waarvan 812 via het Enschedepanel en 313 via open kanalen. De Ooster- en Westerbegraafplaats zijn het meest bekend en bezocht. De factsheet geeft een beknopte samenvatting van de uitkomsten van de enquête.

Enkele belangrijke uitkomsten zijn:

- Respondenten vinden bereikbaarheid met openbaar vervoer en de aanwezigheid van een aula of koffiekamer belangrijke voorzieningen.
- Informatievoorziening via website en krant heeft de voorkeur. Op de website verwachten mensen praktische informatie over openingstijden, grafmogelijkheden en kosten.
- Meer dan de helft van de deelnemers kiest voor crematie, een vijfde voor begrafenis. Natuurbegraafplaatsen worden regelmatig genoemd als alternatief. De keuze wordt vaak bepaald door gevoel en de wens om nabestaanden te ontzorgen.
- De Ooster- en Westerbegraafplaats worden het hoogst gewaardeerd, vooral vanwege het contact met medewerkers en het onderhoud. Wel zijn als aandachtspunten genoemd: oude en verwaarloosde graven en beperkte toegang van toiletten, zoals openingstijden en toegankelijkheid voor minder validen. De R.K.-begraafplaats scoort iets lager, met onderhoud als belangrijkste verbeterpunt.

Uit de enquête zijn o.a. de volgende aandachtspunten naar voren gekomen:

- Naast het belang van activiteiten zoals lichtjesavond en herdenkingen is er ook vraag naar ‘rust’;
- Informatievoorziening op de website vraagt aandacht;
- Meer aandacht voor/informatie over historische waarde;
- Beschikbaarheid en toegankelijkheid toiletten voor mensen die slecht ter been zijn;
- Onderhoudsstaat groen en paden op de R.K. vraagt aandacht;
- Opmerkingen over verwaarloosde oude graven op Ooster-, Wester- en R.K.-begraafplaats;
- Graag meer aandacht voor biodiversiteit.

De uitkomsten en inzichten uit de enquête hebben we verwerkt in deze visie of nemen we waar mogelijk mee in de verdere uitvoering van de visie.

3. UITVOERING EN FINANCIËN

We voeren deze visie uit binnen de bestaande kaders en financiën. In dit hoofdstuk leggen we uit hoe we uitvoering geven aan deze visie. Daarnaast geven we een overzicht van de financiën rond de begraafplaatsen.

3.1 UITVOERINGSPARAGRAAF

Deze visie gaat vooral over de dienstverlening en soorten voorzieningen en activiteiten op de begraafplaatsen. We geven op de volgende wijze uitvoering aan deze visie:

3.1.1 DOORVOEREN IN HET REGULIERE WERK

Op de begraafplaatsen is een betrokken team actief, dat bestaat uit zowel beheerders (Stadsdeelbeheer van de gemeente Enschede als opdrachtgever) als een onderhoudsteam van Onderhoud Enschede (opdrachtnemer). Zij werken met elkaar samen via opdrachten (bestek) en een samenwerkingsovereenkomst. Als eerste stap voert Stadsdeelbeheer deze visie waar nodig door in deze opdrachten en het uitvoerende onderhoudswerk door Onderhoud Enschede.

3.1.2 VISIE OP DE STADSPARKEN: GROEN, BIODIVERSITEIT EN CULTUURHISTORIE

In 2026 stellen we een visie stadsparken op. Daarin nemen we ook de begraafplaatsen als gedenkparken mee. In de visie versterken we de functie van de begraafplaatsen als onderdeel van de robuuste groene structuren van Enschede en zetten in op biodiversiteit. Ook nemen we daarin de (Rijks)monumentale en cultuurhistorische waarde van de begraafplaatsen mee. Bijvoorbeeld waar het gaat om de groeninrichting van deze begraafplaatsen.

3.1.3 BEHEER VERDER VORMGEVEN

We gaan voor de begraafplaatsen specifieke beheerplannen opstellen. Hiermee laten we de inrichting en het reguliere beheer en onderhoud nog beter aansluiten op beide visies en de specifieke eigenschappen en unieke kenmerken van onze begraafplaatsen. Denk bijvoorbeeld aan het versterken en waar nodig herstellen van het oorspronkelijke architectonische ontwerp van de monumentale Oosterbegraafplaats vanuit cultuurhistorisch oogpunt.
Ook kijken we naar het vastgoed vanuit het meerjaren onderhoudsplan en de wensen voor het vastgoed. Waar dit nodig is komen we met concrete verbetervoorstellen en bijbehorende vraag naar middelen naar het bestuur (College van B&W of gemeenteraad).

3.1.4 REGELGEVING EN VERORDENINGEN

In paragraaf 2.1 gaven we inzicht in de wet- en (gemeentelijke) regelgeving, zoals de gemeentelijke verordeningen. Ook hebben we al aangegeven dat de wetgeving mogelijk verandert. Deze verandering of andere ontwikkelingen maken het misschien noodzakelijk om de gemeentelijke regelgeving (of zelfs de visie op punten) bij te stellen. Deze bijstellingen doen we via de reguliere bestuurlijke trajecten als dit echt nodig is. Denk aan een besluit door het College van Burgemeester van wethouders. Of een besluit via de reguliere planning en control producten, zoals de gemeentebegroting of de zomernota.

3.1.5 ONTWIKKELINGEN VOLGEN, KANSEN BENUTTEN

De wereld en ontwikkelingen rond het begraven staan niet stil. In paragraaf 2.2 hebben we u inzicht gegeven in nu lopende trends en ontwikkelingen. We

volgen deze ontwikkelingen actief en passen de visie of regels aan wanneer dit nodig is (zie ook 3.1.4).

3.1.6 SAMENWERKEN EN NIEUWE INITIATIEVEN EN WENSEN UIT DE SAMENLEVING

We vinden samenwerking en meerwaarde van de begraafplaatsen voor de samenleving belangrijk. We blijven actief zoeken naar mogelijkheden om die meerwaarde te vergroten. Denk aan het organiseren van activiteiten voor nabestaanden en/of de buurt, de begraafplaatsen als plek voor ontmoeting (voor de buurt) en verbinding tussen mensen. We staan open voor initiatieven uit de buurt en de gehele samenleving op dit gebied en verkennen actief wat hierin mogelijk is.

Als er vanuit de samenleving verzoeken komen tot nieuwe initiatieven, denk aan het ontwikkelen van een eigen (particuliere) begraafplaats, dan nemen we hierin een open houding aan. We beoordelen het initiatief, toetsen deze vanuit onze rol op wet- en regelgeving en verkennen hoe we het initiatief kunnen faciliteren.

Zie hiervoor de concrete kaders en visie in de paragrafen 1.1, 1.2, 1.4 en 1.5 van deze visie.

3.2 FINANCIËN

3.2.1 HUIDIGE BEGROTING

De begroting van het taakveld Begraafplaatsen in 2025 is in totaal 1.079.000 euro, de opbouw hiervan is als volgt:

- Begravingen en plechtigheid 462.103
- Grafadministratie/corresp. 10.542
- Beheer en onderhoud 593.507
- Algemeen beleid 12.848

De totale opbrengsten van de begraafrechten zijn 681.000 euro.

In het taakveld begraven komen de lasten en baten van het product begraafplaatsen samen met de lasten en baten van de sociale dienstuitvaarten. De overall kostendekkendheid (inclusief groen en personeelslasten) is in de begroting van 2025 63%.

3.2.2 BETAALBAARHEID EN KOSTENDEKKENDHEID

De huidige begraafplaatsen zijn kostendekkend (99%) als we puur kijken naar de wettelijke activiteiten rond het begraven. Het verschil met de kostendekkendheid in de begroting is dat hier puur gekeken wordt naar de wettelijke taak van begraven, exclusief het beheer van het park. Bij de berekening in de begroting zitten de kosten van het beheer van het park ook in de kostendekkendheid.

We vinden het daarbij belangrijk dat het begraven naar de toekomst toe betaalbaar blijft voor de inwoners van Enschede. We zetten hierop in door constant de balans te zoeken tussen uitgaven voor het verbeteren van de begraafplaatsen en inkomstenbronnen door het bieden van begraafmogelijkheden waar behoefte aan is. Hieruit volgt o.a. de keuze om niet zelf graven met grafrecht voor onbepaalde tijd aan te bieden (zie paragraaf 1.1). Dit betekent ook dat we bewust keuzes maken rond investeringen in bijvoorbeeld verbetering van de gebouwen en andere voorzieningen. We maken hier vaker de financiële afweging of de investering echt nodig is en wat het effect hiervan is op de betaalbaarheid van het begraven.
Daarnaast beperken we ons bij verhoging van de kosten voor het begraven al jaren tot de noodzakelijke inflatiecorrecties en voeren we geen andere verhogingen door. Zo houden we het begraven betaalbaar ten opzichte van bijvoorbeeld cremeren.

GEMEENTE ENSCHEDE

Teksten Afdeling Stadsdeelbeheer, cluster Strategie en beleid Fysiek van de gemeente Enschede

Datum 16-12-2025

Aan dit document kunnen geen rechten worden ontleend

ENSCHEDE